

Христина Процюк

Архіваріус Меморіальної бібліотеки-архіву Я. Дашкевича у Львові

Публікація містить текст виступу Ярослава Дашкевича у 1994 р. на академії, присвяченій 125-літтю від дня народження начального вождя Української Галицької Армії, генерала Мирона Тарнавського. Ключові слова: Мирон Тарнавський, Ярослав Дашкевич, українські військові діячі, військова історія.

Khrystyna Protsyuk

Bow Our Heads...

The article contains the speech held by Yaroslav Dashkevych in 1994 at the academy, dedicated to the 125th anniversary since birth of Myron Tarnavskiy, the Commander-in-Chief of Ukrainian Galician Army.

Key words: Myron Tarnavskiy, Yaroslav Dashkevych, Ukrainian military leaders, military history.

НИЗЬКО ХИЛИМО ГОЛОВИ...

Серед матеріалів Меморіальної бібліотеки-архіву історика Ярослава Дашкевича у Львові, вікна якої нині символічно дивляться на вулицю генерала Тарнавського, є складена пожовкла афіша. Вона повідомляє, що 29 серпня 1994 р. у Народному Домі у Львові по вулиці Театральній, 22 відбудеться урочиста академія, присвячена 125-літтю від дня народження начального вождя Української Галицької Армії, генерала Мирона Тарнавського. Разом з афішею збереглися три аркуші рукописного тексту виступу Ярослава Дашкевича. Текст має заголовок «Про генерала Мирона Тарнавського». Проблеми, порушені в тому виступі, актуальні й сьогодні, коли Україна знову вимушена зі зброєю в руках відстоювати свою незалежність.

Документ

Коли мені пригадали про 125 річчя генерала Тарнавського — у моїй пам'яті перш за все відновився день 2 липня 1938 року, день похорону генерала. Світлий сонячний день, жалібні трембіти з балкону собору св. Юра (їх пронизливий звук, здається, ще досі щемить у моєму серці). Море голів перед церквою і по-військовому вишикувані колони комбатантів, молоді, жіноцтва. Учасників було близько 50 тисяч чоловік. Я, дванадцятирічний хлопець, був там тоді також — і пройшов весь шлях до Янівського цвинтаря.

Пригадаю кілька деталей. Головою комітету, що займався похороном¹, був полковник Андрій Мельник. Жалібну панахиду від-

¹ *Невеличка документальна збірка діяльності Ділового комітету похорону генерала УГА Мирона Тарнавського (ф. 752) зберігається в Центральному державному історичному архіві України у Львові. Громадський комітет для проведення похорону був створений у день смерті М. Тарнавського 29 червня 1938 р. на жалібному засіданні представників українських товариств і установ. Головою комітету було обрано А. Мельника. В похороні, який відбувся 2 липня 1938 р. взяли участь понад 100 представників духовенства: митр. Андрей Шептицький, Йосип Сліпий, Іван Бучко та ін., представники українського громадянства Галичини, Волині, Наддніпрянщини й заоканської еміграції. Збереглися звернення, списки товариств, установ, організацій із зазначенням розміру виплат на проведення похорону та пропам'ятна книга з похорону. Комітет припинив діяльність наприкінці 1938 р. Див.: Центральный державный исторический архив Украины у Львові: путівник / [під заг. ред. Галини Сварник]. — Львів; Київ, 2001. — С. 97—98.*

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ОБЛВИКОНКОМУ
КОМАНДУВАННЯ ПРИКАРПАТСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОКРУГИ
ТОВАРИСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

125-РІЧЧЮ
ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
НАЧАЛЬНОГО ВОЖДА
УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ
ГЕНЕРАЛА
МИРОНА ТАРНАВСЬКОГО
ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ
29 СЕРПНЯ 1994 Р.

14.00 — Відкриття книжкової виставки у Львівській Науковій бібліотеці ім. В. Стефаника
НАН України

16.00 — Урочиста академія у Народному Домі (вул. Театральна, 22)

18.00 — Панахида на могилі М. Тарнавського (Янівський цвинтар)

Впродовж дня на пошті м. Радехова проводиться
погашення поштових знаків

Запрошуємо львів'ян і гостей міста взяти участь
у вшануванні пам'яті національного героя

Афіша про урочистості з нагоди 125-річчя ген. М. Тарнавського

правив Митрополит Андрей Шептицький. Похід розтягнувся на кілька кілометрів. Львівська окупаційна влада не хотіла дозволити ховати генерала у Львові, на Янівському цвинтарі, серед його жовнірів, вояків Української галицької армії. Потрібний був дозвіл аж самого прем'єра Польщі. Цей був розумніший, дозволив — бо у повітрі вже пахло бурею. Також на українських землях. Пригадаю — липень 1938 р. — боротьба за справжню незалежність Карпатської України. Всі, здається, розуміли, що для української нації настає час нових великих випробувань.

Тому лунко марширували по львівських вулицях колони комбатантів — тих, що воювали, колони молоді — тих, яким незабаром доведеться брати зброю в руки. Похорон генерала був не просто прощанням з військовим вождем. Це була демонстрація сили західної вітки українського народу, сили — як я бачив навіть дитячими очима — готової на все.

Сьогодні ми нарікаємо — і нарікаємо справедливо — що про генерала Тарнавського знають так мало². Не буду говорити, чому

² За двадцять років, що минули після виступу Я. Дашкевича на академії, присвяченій 125-літтю від дня народження Мирона Тарнавського, з'явилися праці: Литвин М., Науменко К. *Історія ЗУНР*. — Львів: Інститут українознавства НАНУ, видавнича фірма «Олір», 1995. — 368 с., іл.; Якимович Б. *Генерал Мирон Тарнавський — Життя і чин: До 125-річчя від дня народження Начального Вождя Української Галицької Армії*. — Львів: ТзОВ «Львівські новини», 2004. — 27 с. (2-е доповнене видання з'явилося у 2012 р.); Мирон Тарнавський. *Спогади /упоряд. Є. Федорів*. — Львів: Червона калина, 2008. — 168 с.; Генерал Мирон Тарнавський (1869—1938). *Збірник статей і матеріалів /упоряд. В. Стрільчук*. — Броди: Просвіта, 2011. — 320 с.; Яшук В. *За генерала заплатилася родина (Мирон Тарнавський)*. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://radyvyliv.net/person/82-za-general-a-poplatilasja-rodina-miron.html>.

³ Єдиною на той час фундаментальною працею з цієї проблематики була книга «Історія українського війська», видана у Львові у 1936 р. у видавництві Івана Тиктора (перевидана у Вінніпезі у 1953 р.). Про неї Богдан Якимович писав: «Особливу увагу приділено підготовці розширеного іменного покажчика. Це перша спроба створення біографічного словника діячів української воєнної історії з використанням малодоступних або й взагалі недоступних читачеві джерел та енциклопедичних видань, на які тоталітарним режимом було накладено ідеологічне табу». (Див.: Коментар // *Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.)*. — 4-е вид., змін. і доповн. — Львів, 1992. — С. 593). У 1996 р. в передмові до наступного видання «Історії українського війська» Я. Дашкевич писав: «Дуже важливим і першоплановим виглядає завдання підготовки довідкових праць, що не лише мають практичне значення, а й можуть стати стимулом для нових досліджень. Сюди належать енциклопедичні праці: українська військова енциклопедія, можливо, й окрема енциклопедія боїв (типу класичного на сьогодні словника англійського історика Джорджа Брюса...), біографічний словник українських генералів та адміралів (підготовчі праці вже ведуться у Львові). Далі важливі допоміжні видання, як бібліографія та історіографія історії українського війська, військово-історичний атлас України. Збірки історичних джерел про українське військо мистецтво дуже потрібні для розвінчування українських стереотипів про меншовартість народу» (Див.: «Історія українського війська» продовжується: [Передмова] // *Історія українського війська (1917—1995) /упорядник Я. Дашкевич*. — Львів: Світ, 1996. — С. 9). Богдан Якимович, організатор комісії з підготовки української редакції Загальновійськових статутів Збройних Сил України (на доручення першого Міністра оборони генерала Костянтина Морозова (1991—1993), керівник авторського колективу та співавтор книги «Російсько-український словник для військовиків» (Київ; Львів, 1995, 388 с.) розповідає: «Ми з Ярославом Романовичем тоді активно обговорювали нагальну

Про ген. М. Тарнавського
висхід 29 III 94

Хоч і мені пригадали про 125 річчя
ген. Тарнавського - у моїй пам'яті ~~це~~ мені
за все відновився день 2 липня 1938 р.,
день похорону генерала. + Світлим сонячним
днем, жовтні тремітні з балкою ~~на~~ собору
св. Юра (~~це~~ їх прописливий звук, згається,
ще досі щемить у ~~мої~~ ~~моєму~~ ~~серці~~),
Море голів перед церквою і по-військовому
вишикувані колони кривобатанів, молоді,
охіночтва. Учасників було близько 50 тис.
полюв'як. Я, 12-т річний хлопець був та
тоті також - і христіював весь шлях до
Львівського цвинтаря.

~~Це~~ Пригадаю кілька деталей. Головою
комітету, що займався похороном був полк.
Андрій Мельник. Жовтцем пахавим від-
травив митрополит Андрій Шептицький.
Тоді розтамувся на кілька кілометрів.
Львівська окупаційна влада не хотіла
дозволити ходити генерала у Львові, на
Львівському цвинтарі, серед його жовтців.
~~Але~~ ^{Богдан} Української галицької армії.
Потім був дозвіл от самого генерала

Уривок промови Я. Дашкевича на академії,
присвяченій 125-річчю ген. М.Тарнавського

потребу створити біографічний словник військових діячів України як перший етап видання "Українського військового енциклопедичного словника", основи майбутньої "Української воєнної енциклопедії", однак наші наміри не були реалізовані через незрозуміння з боку тодішніх владних структур держави. Завдяки ініціативі сл. пам'яті К. Науменка, наукового працівника Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, побачили світло денне дві книжки: "Генералітет українських визвольних змагань" (автори О. Колянчук, М. Литвин, К. Науменко, Львів, 1995) та "Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали та адмірали" (автори М. Литвин та К. Науменко, Львів; Харків, 2007). А згадані вище ширші проекти досі не реалізовані. Залишається сподіватися, що теперішня влада зрозуміє необхідність такого видання» (Інтерв'ю з Богданом Якимовичем, записане 21.04.2014 р. // Меморіальна бібліотека-архів Я. Дашкевича у Львові).

так склалося, це зрозуміло — і не буду говорити графаретне, що «треба робити». Бо ми знаємо, що треба робити — і знаємо, хто не допускає робити те, що треба. Невелика ілюстрація. Проект підготовки словника українських військових діячів, який я подав минулого року до Державного комітету науки і технологій, відкинули під приводом, що це «не фундаментальне дослідження»³. Досліджувати підвалини українських збройних сил, виходить, для київських бюрократів — це не фундамент. Незважаючи на три роки незалежності ми досі не маємо військово-історичного інституту, який вивчав би військовий досвід української нації⁴. Це не скарга, а реальність, темна реальність, з якою нам всім треба боротися з таким завзяттям, з яким боролися наші батьки і діди. Серед їхніх імен світлими літерами записано також ім'я начального вождя Української галицької армії генерала Мирона Тарнавського.

Низько хилимо голови перед його пам'яттю та пам'яттю його бойових друзів.

⁴ Такого інституту немає й досі. За словами Петра Костюка, полковника, заступника директора Департаменту гуманітарної політики Міністерства оборони України (2005—2010), у 2008—2009 рр. в Міністерстві було напрацьовано пропозиції щодо утворення Науково-дослідного центру воєнної історії. Рушієм цієї справи став Департамент гуманітарної політики. Міністр оборони України Юрій Єхануров підтримав цю ідею. Великих зусиль щодо втілення задуманного доклав заступник Міністра оборони України Володимир Діброва. Кабінет Міністрів України 21 жовтня 2009 р. прийняв Постанову № 1140 «Про утворення Науково-дослідного центру воєнної історії». Це було зроблено з метою відродження військових національно-історичних традицій та проведення фундаментальних воєнно-історичних досліджень. На виконання цієї постанови Міністром оборони України 25 січня 2010 року було видано наказ №24 «Про заходи щодо утворення Науково-дослідного центру воєнної історії Міністерства оборони України». У зв'язку з обранням Президентом Віктора Януковича відбулася зміна керівництва Міністерства оборони України. Це призвело до призупинення виконання запланованих заходів щодо утворення Науково-дослідного центру воєнної історії. А 7 липня 2010 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 562 «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2009 р. № 1140». Підписав її тодішній прем'єр-міністр України Микола Азаров. Цією постановою визнавалось, що постанова Кабінету Міністрів України в № 1140 «Про утворення Науково-дослідного центру воєнної історії» втратила чинність. (Докладніше: Інтерв'ю з Петром Костюком, записане 16.04.2014 р. // Меморіальна бібліотека-архів Я. Дашкевича у Львові).